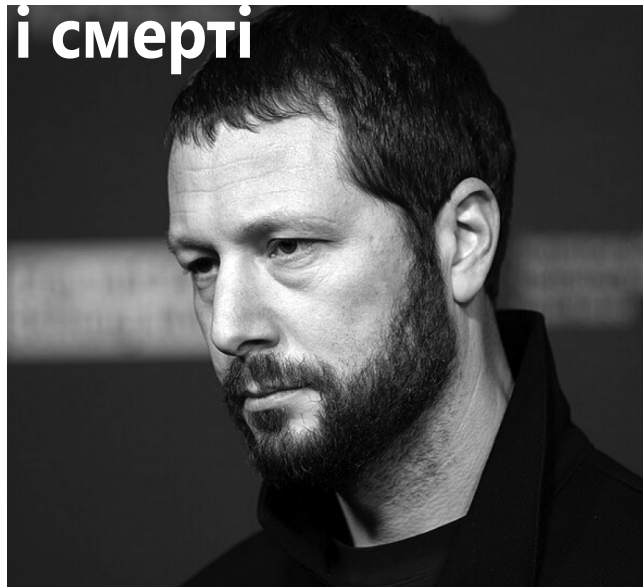

Людинометри життя і смерті

Олександр Саква

«2000 метрів до Андріївки»

Режисер Мстислав Чернов
 Оператори: Мстислав Чернов, Олександр Бабенко
 Композитор Сем Слейтер
 Монтаж Мішель Мізнер
 Продюсери: Мстислав Чернов, Олександр Бабенко, Мішель Мізнер, Рейні Аронсон-Рат
 Кінокомпанія Frontline Associated Press
 Дистриб'ютори: «АртХаус Трафік», Dogwoot
 Тривалість 107 хвилин
 Україна, 2025.

Фотограф і кінорежисер Мстислав Чернов.

І злоба без людей зачакне, І смерть без здобичі помре.

Володимир Свідзінський

В Києві відбувся допрем'єрний показ стрічки оскароносця Мстислава Чернова «2000 метрів до Андріївки». Автор анонсував: його «20 днів у Маріуполі» – фільм про час, «2000 метрів...» – про відстань. Мстислав Чернов – знайий репортер і досвідчений журналіст, та в цьому він в обох випадках помиляється.

Андріївка – крихітне село поблизу Бахмута: ні інфраструктури, ні відділення пошти, до вторгнення в ньому мешкало 77 жителів, здебільшого – літні люди, що через наступ окупантів були евакуйовані. Село було загарбане в листопаді 2022 року, а у вересні наступного в ході українського контрнаступу звільнено. (На сьогодні воно знову в руках рашистів, а отже, попереду – нові тисячі метрів для нашої армії). Ось Чернов та фотограф творчої групи Олександр Бабенко й приєдналися до взводу бійців 3-ї окремої штурмової бригади, що з боєм долали укріплену лісосмугу на шляху до Андріївки – ті самі 2000 метрів, єдину дорогу до села, затиснуту між двома мінними полями. Основний контент стрічки склали відео наступальної операції взводу, зняті чотирма бійцями, чії нашоломні камери фіксували події штурму, що відбувалися до переможної атаки 15 вересня 2023 року. (На момент виходу фільму трьох із цих воїнів уже не було в живих.)

Відеоряд реального бою жорстко формує параметри емоційного стану глядачів, що з перших хвилин стрічки впадають у заціпеніння. Буденність смерті шокує враз і до кінця показу. Поранено командира штурмової групи, і туди спрямовують наступного – з позивним «Гагарін», що, мабуть, дістався йому за усмішку. Та він не проходить і сотні метрів, як його вбивають: усміхнутись на камеру він так і не встиг. Лісосмуга усіяна трупами – окупантів і бійців ЗСУ, «свіжих» і давніх, кинутих, закладких. І постійно дзижчать кулі, гепають міни, б'є «арта», вицілюючи нові жертви. Йти вперед здається неможливим, та хлопці йдуть, бо там інакше не буває.

Загрози скрізь смертельні, і бійці в кадрі лаються немилосердно. Русню обзивають знаменно – і лише двома означеннями. Привести їх не можу: в нас уся редакція – жіноча. До наймень москальської мерзоти глядач звикає швидко й сприймає як відповідник: гидь є гидь.

Бій – суцільний жах, та не пекло: на війні б'ються за Україну, а не караються за гріхи. Та й затишся трапляються. Тихі миті рейду режисер прагне використати для знайомства з тими, хто звільняє Андріївку. Їх провідником виявився студент Харківського політеху – позивний «Фрік»: доброзичливий, бадьорий хлопець, налаштований на все оптимістично (він загине через п'ять місяців після цих подій). А Чернов закінчив інший харківський виш, радіоелектроніки, що затято конкурував з політехом – спалахують веселі спомини, й війна відступає, правда, ненадовго. Режисер чергує записи минулих штурмів на шляху до Андріївки з перебігом вирішального бою – й напрута кінооповіді не гасне. (Ось спостереження з глядного залу. На перегляд в останній ряд амфітеатру прийшли два юні бевзі з відерцями попкорну. Почалась демонстрація – вони не доторкнулись до нього ні разу – я їх потім випадково побачив в метро, де вони з відсутніми поглядами їли свої снеки. Отже – подіяло.) Когнітивний ефект стрічки заснований на різючій різниці буття українського вояка – і щодення людей, непричетних до збройного спротиву, географічно, ментально й психологічно віддалених від передової. Тим гостріше сприйняття побаченого, що невпинно множить питання без відповідей. Найперше: як можна діяти, щось планувати й елементарно побутовати, коли твоє життя може бути обірване щомиті? Як взагалі можна підняти голову над землею і йти, бігти, повзти під кулями, якщо однієї з них досить, щоб тебе не стало – враз і назавжди. Одне влучання – й по всьому. Пам'ятаєте? «З неба раптом впало

Кадр з фільму «2000 метрів до Андріївки».

щось страшенно важке, остаточне й однозначне – і думати стало нікому, нічого, нічим і ні до чого». А на «нулі» така перспектива постійно. Діалоги, що точаться під час бою, ошелешують: «Що з тобою, братан?» – «Я – все!» – «Жодних все, знімай броню, понесемо!» Доповідає: «В мене "300-й", перебиті всі кінцівки, взагалі в нас багато "300-х"!» – «Повзи – Мороз, Лисий повзуть – і ти зможеш! Рухайся, живи!» – «Лишусь тут...» – «Не здумай тільки підірвати себе – я вернусь». «Хто там горить? Треба б витягти...» «Пустий!» – «Я теж». «Тримаймось, не відходимо!»

Чим же рятуються хлопці в ситуації повної непередбачуваності кожного дня? Одну з відповідей дає фільм Чернова. Як дружно, тепло й сердечно вони спілкуються між собою в найтяжчі хвилини бойової обстановки! Найбільш часте звернення одного до іншого: «Друже!», «Брате!», «Чоловіче!» І тільки так. А ще – увага й турбота в разі поранення, загрозливих станів, розгубленості, припинення ослабленими боротьби. Цей характер стосунків – щирий, повсюдний і не підробний, ця єдність – жива й неспірна, і вже геть неформальна. Але немає місця й сюсюканню: панує суто чоловіча товарицькість, бойова солідарність – умова виживання.

А ще війна владно проявляє людей. Ось у чергову хвилину штурмової паузи один із воїнів, що опинився у сховку поряд зі Мстиславом Черновим, каже йому: «Ось ви мене знімаєте, а мені незручно – я ще нічого героїчного не вчинив». І обличчя сумлінне, справді дещо присоромлене. З'ясується, що цей боець до вторгнення працював у поліції й добровольцем пішов на фронт. На «нулі», фактично, весь час. Розповідає: «Дружина пише: "Тоді тобі, повертайся додому", – а сама ж знає, що воюватиму до Перемоги, бо інакше як?» Каже спокійно, не пафосно, в

зрілому переконанні. Потім додає: «Я став помічати, що всерйоз турбуюсь і переживаю за неї – раніше такого не було ніколи». І погляд – серйозний, задумливий – він щось істотне хоче зрозуміти про себе справжнього. (Через кілька місяців його поранять, і він помре в лікарні.)

Третій зі взводу – симпатичний юнак, хвацький командир, теж доброволець, що вже набачився доста, проводить перед боєм навчання на злагодженість і ганяє підлеглих «двійками» й «трійками» до знемоги, вимагаючи граничної пильності й зібраності: «Завтра це дасть вам змогу лишитися живими!» Про себе пояснює: «Я не військовий – я тут воюю. Це інше». Зате знає головне: перемагають – живі. (Сам він невдовзі загине в бою за інше село – його тіло так і не знайдуть.)

До Андріївки – 1000 метрів, 600, 300, 100... Ростуть втрати. В фіналі стрічки вишикуваний взвод у повному складі здійснює переклик. І спочатку звучать імена тих, кого бригада втратила. Багато імен. Командир називає прізвище полегло побратима, і весь взвод рішуче скандує: «Присутній!» Загиблі присутні в пам'яті однополчан, рідних і близьких, лишаючись в історії України її вірними синами – назавжди, довічно. А ще – імена тих, для кого завтра не настане ніколи, а вони могли стати хліборобами, підприємцями, гірниками, лікарями, айтїшниками, поетами – прямий і невідплатний звинувачувальний акт нищії русні, що нищить цвіт українства, вбиває нас у середньовіччя, бо – хижа й дурнувата – сама в ньому живе. Тоді й означився пояснюючий штрих у постійній лайці бійців на адресу москальської мерзоти. Стало очевидним: ці ритуальні прокльони – вихід непримиренності й ненависті до окупантів, і невіддільно – щит, що знімає залиш-

кові прояви наших захисників до зайд як до людей. Вони ненаситні звірі – і край.

І ось нічим не примітна й уже не існуюча Андріївка – наша. Як писали тоді военкори – «безлюдна, знищена, звільнена». Всі будинки зруйновані вщент: русня біла по ній, наступаючи, і восени, і взимку 2022-го. Селище – пуста серед донецького степу. Відео свідчить: бійці 3-ї штурмової ледь знайшли місце для встановлення державного стягу. Водночас військові аналітики наполягають: цей клопоть спустошеної української землі – плацдарм для подальшого наступу, контроль над залізницею, що слугувала окупантам, ще один крок напереріз магістралі, яка поєднує Бахмут і Горлівку. Тож Андріївка – тактично важливий логістичний пункт. Та й 72-а механізована бригада рашистів майже розбита: знищена левова частка її піхоти, три комбати й начальник розвідки, десятки бойових офіцерів. Тож наш комвзводу урочисто вістить: «Слава нації! Смерть ворогам!»

Перемога... Але чому в глядацькому серці після всього побаченого немає піднесення від важкого здобутку ЗСУ? Чому домінують інші сильні почуття: захват від героїчних дій бійців, страх за хлопців і співчуття їм з огляду на умови, в які вони кинуті війною, схиляння перед пам'яттю загиблих – але не душевний підйом? Згодом настає розуміння: це тому, що, за великим рахунком, ніяка земля не варта людського життя. Землю можна повернути – життя невідновне. Можуть заперечити: суть не в шматку території – це фронт захисту України, її громадян, нашої державності й суверенітету. Все так. Та постає й ще одна неблаганна даність. Історія – жорна. Війна – моторошне лихо. Держава в час війни – нищівний прес. Смерть – ница, сліпа, брутальна, похідна й неусувна. А захист вояка на «нулі», та й поза ним – примарний. Людина для смерті – пожива, здобич, щоденна і щохвилинна. (Майнула в голові: з обох боків, та болотну гидоту не жаль ніяк. Вони – вбивці, й прийшли вбивати, і доти так – нелюди. Кого цікавить становище рептилій? Досить бачити їхні червоні, хижі очі.)

А людське життя – священне, душа – безсмертна. Війна ж їх відбирає. І неспростовно висить у повітрі стрічки питання одного з командирів 3-ї штурмової: «А що, як ця війна – до кінця нашого життя?» Питання фантастичне, та Мстислав Чернов не може його обійти й адресує його співвітчизникам, Європі, «коаліції охочих», що ніяк не збереться у «блок відсічі», політичному класу США та їхньому дивному президенту Доні, який марить обладком з кремлівським довбнем. Відповіді досі немає, і Чернов продовжує знімати війну і смерть – в ім'я Життя. Ось чому його «2000 метрів...», як і «20 днів...» – стрічки не про відстань і час, а про фатальну несумісність життя і смерті, кричущу протиприродність війни, і якщо вона в XXI столітті ведеться в центрі Європи, це знак катастрофи глобального світоустрою, вияв убогства й слабодухості лідерів ЄС.

P. S. А одну живу істоту в знелюдненому селі бійці бригади врятували: до них з льоху вийшла кинута господарем, очманіла від вибухів кішка. Кицю назвали Андріївка і обережно вклали в піхотний рюкзак. Тепер вона – повноправна членкиня бригади. Та й хлопці полагіднішали...

Кіно, яке потрібно дивитися

Лариса Іванишина

«People of Steel/Люди зі сталі»

Режисер, автор сценарію, продюсер Сергій Фоменко

Оператор-постановник Руслан Богдан

Співпродюсер Андрій Різоль

Герої фільму:

Денис Прокопенко, захисник Маріуполя, «Азов»

Катерина Прокопенко, голова Асоціації родин захисників Маріуполя

Ілля Самойленко, захисник Маріуполя, «Азов»

Алла Самойленко, Асоціація родин захисників Маріуполя

Ігор Бензерук, захисник Маріуполя, «Азов»

Алла Березницька, медикіня «Азова»

Орест Козацький, захисник Маріуполя, «Азов»

Олена Кушнір, медикіня НГУ (RIP)

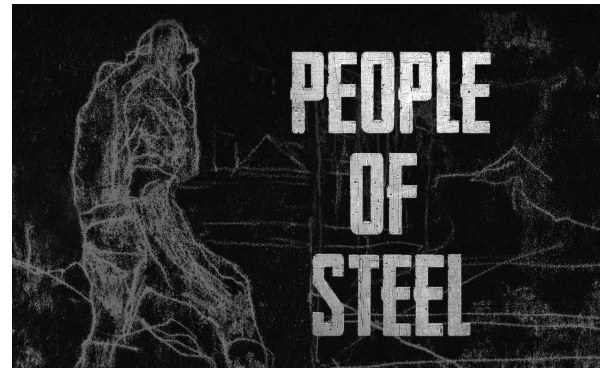
Захисники та мешканці міста Маріуполь.

Відео та фото: Дмитра Козацького, Максима Дондюка, Юрія

Грузінова, Євгена Сосновського, Владислава Мусянка, Воло-

димира «Джона» Миронюка, Олени Сугак та ін. Також у фільмі

використані ексклюзивні документальні кадри з архівів бригади «Азов», Reuters, СБУ та МВС України.

Постер фільму «Люди зі сталі».

Автор сценарію і режисер Сергій Фоменко. 2024.

У фільмі «People of Steel/Люди зі сталі» Сергія Фоменка зібрані документальні кадри нашої воєнної історії – знищені міста, випалена колись мирна та квітуча українська земля, понівечені тіла військових і цивільних. Це знято свідками. Про героїчну оборону Маріуполя розповідають самі герої, які перебували в епіцентрі подій. За словами режисера, емоційним поштовхом до роботи над фільмом стала історія загиблої медикіні Олени Кушнір-Новицької, яка звернулася з «Азовсталі» в один із 86 днів оборони.

Вражає професіоналізм, мужність і духовність захисників Маріуполя, які, попри величезну перевагу в силі супротивника, завдали йому величезної шкоди та сильно загальмували його просування, давши тим самим можливість нашій армії зібратися з силами та підготувати оборо-